

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΡΧΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗ ΒΡΑΖΙΛΙΑ
ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ΟΥ ΑΙΩΝΑ

**Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΙΑΣ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗΣ
ΑΝΑΡΧΙΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ
ΣΤΗ ΒΡΑΖΙΛΙΑ
ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ 19ου ΑΙΩΝΑ**

Αναρχική συλλογικότητα Άνω Θρώσκω

LA CECILIA

(1890-1894)

Η περίπτωση της αποικίας Cecilia (Τσετσιλία) είναι πιθανότατα άγνωστη στους περισσότερους εκτός ίσως από όσους έχουν ασχοληθεί με την έρευνα της ύπαρξης διαφόρων «ουτοπικών» κοινοτήτων στην ιστορία. Κοινότητες, στα πλαίσια των οποίων επιχειρήθηκε να γίνουν πράξη οι προαιώνιοι ανθρώπινοι πόθοι της ελευθερίας, της ισότητας, της κοινοκτημοσύνης και της αρμονικής συμβίωσης. Ο οραματισμός τέτοιων κοινοτήτων, είναι τόσο παλιός όσο και η ύπαρξη της καταπίεσης και της εκμετάλλευσης ανθρώπου από άνθρωπο. Η προσπάθεια σκιαγράφησης τους κέντρισε διαχρονικά το πνεύμα και τη φαντασία πληθώρας φιλοσόφων, συγγραφέων και κοινωνικών μεταρρυθμιστών. Ήταν όμως μόλις τον 19ο αιώνα που με την συμβολή των πρωτοπόρων του πειραματικού (και υποτιμητικά κατά τους μαρξιστές ουτοπικού) σοσιαλισμού, που επιχειρήθηκε για πρώτη φορά, συστηματικά, η έμπρακτη οργάνωση τέτοιων κοινοτήτων.

Μέσα σε αυτό το ρεύμα σκέψης και πράξης οφείλει αναμφίβολα και η Cecilia την ύπαρξη και τις ιδεολογικές της καταβολές, παρ' ότι αμφισβήτησε και επιχείρησε να ξεπεράσει στην πράξη τα κακώς κείμενα των πρώτων πειραματικών σοσιαλιστικών κοινοτήτων. Οι αναρχικοί της Cecilia ήταν αντίθετοι στο αυταρχικό και ολοκληρωτικό πνεύμα που ενυπήρχε σε πολλά «ουτοπικά» εγχειρήματα, με τους αυστηρούς τους κανόνες και την περιορισμένη ατομική ελευθερία τους. Αυτοί ήθελαν να δημιουργήσουν μια κοινότητα χωρίς ιεραρχική οργάνωση, χωρίς γραφειοκρατία και χωρίς καταναγκαστική πειθαρχία. Προώθησαν την ιδέα των εξισωτικών συλλογικών κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων και την ιδέα και πρακτική του ελεύθερου έρωτα στον αντίποδα της κυρίαρχης πατριαρχικής πυρηνικής οικογένειας.

Πριν, από την εξιστόρηση του ιστορικού του πειράματος της Cecilia, κρίνουμε σκόπιμο να αναφερθούμε συνοπτικά στον εμπνευστή και πρωτεργάτη της, τον Ιταλό αναρχικό Τζιοβάννι Ρότσι.

Ο Τζιοβάννι Ρότσι και η διαδρομή του μέχρι την ίδρυση της Cecilia

Ο Τζιοβάννι Ρότσι, γεννήθηκε το 1856 στην Πίζα της Ιταλίας, σπούδασε και εργάστηκε ως αγρονόμος και κτηνίατρος. Από τα νεανικά του χρόνια εντάχθηκε στο ιταλικό αναρχικό κίνημα και το 1873 έγινε μέλος ενός τμήματος της Διεθνούς, στην περιοχή της Πίζα. Την ίδια περίοδο γοητεύεται από τους ουτοπικούς σοσιαλιστές και τις κοινοτιστικές ιδέες, όπως αυτές εκτίθεντο στην *Ουτοπία* του Μορ, την *Πόλη του Ήλιου* του Καμπανέλλα και στα έργα

των Σαρλ Φουριέ, Ετιέν Καμπέ και Ρόμπερτ Όουεν· γεγονός που θα καθορίσει μια για πάντα την σκέψη και την μετέπειτα πολιτική του πορεία. Έκτοτε, το σύνολο σχεδόν της πολιτικής του δραστηριότητας θα μονοπωλήσει, η προπαγάνδη και η προσπάθεια εφαρμογής πειραματικών κοινοτήτων βασισμένων σε αναρχικές, αρχικά κολλεκτιβιστικές και στη συνέχεια, κομμουνιστικές αρχές. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι εμπειρίες αυτού του είδους θα αποδείκνυαν επιστημονικά, και μια για πάντα, τη βιωσιμότητα του αναρχισμού.

Αρχικά, το 1878 δημοσιεύει με το ψευδώνυμο «Cardias» ένα διήγημα με τίτλο «*Un Comune Socialista*» (Μια Σοσιαλιστική Κοινότητα) με σκοπό να διαδώσει τις ιδέες του σε ένα ευρύτερο κοινό. Το βιβλίο αυτό θα προκαλέσει έντονο ενδιαφέρον, θα γνωρίσει πολλαπλές εκδόσεις και θα τον καταστήσει ευρύτερα γνωστό. Στο διήγημα αυτό, που βασική του ηρωίδα είναι μια κοπέλα ονόματι Cecilia, ο Ρότσι περιγράφει τη ζωή και τον τρόπο οργάνωσης μιας φανταστικής σοσιαλιστικής αγροτικής κοινότητας, χωρίς καμιά απολύτως ιεραρχία και στην οποία η ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής είναι συλλογική. Στο συγκεκριμένο διήγημα ο συγγραφέας ασκεί έντονη κριτική στη θρησκεία, την ιδιωτική ιδιοκτησία και την πατριαρχική πυρηνική οικογένεια ενώ ταυτόχρονα παρουσιάζει με σαφή και άμεσο τρόπο τους βασικούς άξονες της σκέψης του: την αναρχία, την χειραφέτηση των γυναικών, τον ελεύθερο έρωτα, τη συλλογική ιδιοκτησία των μέσων παραγωγής και την αθεΐα.

Ο Τζ. Ρότσι

Ταυτόχρονα, η συντροφική και φιλική του σχέση με τον αναρχικό Αντρέα Κόστα καθώς και η δράση του ως μέλος της διεθνούς, θα τον θέσει στο στόχαστρο της κρατικής καταστολής. Ο Ρότσι συλλαμβάνεται για «*απόπειρα κατά της εσωτερικής ασφάλειας του κράτους*» και θα παραμείνει στην φυλακή για πέντε μήνες, έως ότου δικαστεί και απαλλαγεί από όλες τις κατηγορίες. Παράλληλα με την πολιτική του δράση συνεχίζει να εργάζεται ως αγρονόμος και κτηνίατρος στην Τοσκάνη και την Μπρέσια, ενώ δημοσιεύει και έναν αριθμό βιβλίων, σχετικών με το αντικείμενό του. Παράλληλα, με την ελπίδα να μπορέσει να θέσει σε εφαρμογή τις ιδέες του, επικοινωνεί με επιφανή μέλη του ιταλικού ελευθεριακού κινήματος ζητώντας συμβουλές αλλά και υποστήριξη χωρίς ωστόσο να λάβει καμιά ουσιαστική βοήθεια.

Το 1886, στην Μπρέσια, αρχίζει να δημοσιεύει το περιοδικό «*Lo Sperimentale*» (Το πείραμα), ένα περιοδικό με σκοπό να ενημερώνει τους αναγνώστες του για τα σοσιαλιστικά πειράματα σε όλο τον κόσμο. Ο σαφής σκοπός του περιοδικού ήταν να ενθαρρύνει τους Ιταλούς εργάτες να σχηματίσουν σοσιαλιστικές κοινότητες. Την ίδια χρονιά έρχεται σε επαφή με τον Τζιουζέπε Μόρι, έναν οπαδό του Ματσίνι, ο οποίος προσέφερε προς ενοικίαση την φάρμα του, στο Στάνιο Λομπάρντο κοντά στην Κρεμόνα, την οποία θα μίσθωνε και θα διαχειρίζονταν ένας αγροτικός συνεταιρισμός αποτελούμενος από αγρότες, οι οποίοι προηγουμένως εργάζονταν εκεί ως μισθωτοί. Τα 120 εκτάρια γης, τα μηχανήματα και τα ζώα περιήλθαν υπό την συλλογική διαχείριση της *Αγροτικής Συνεταιριστικής*

Ένωσης της Cittadella –όπως ήταν το πλήρες όνομα του συνεταιρισμού- ο οποίος αρχικά αποτελούνταν από 20 οικογένειες. Ο Ρότσι ευελπιστούσε ότι ο συγκεκριμένος συνεταιρισμός θα μπορούσε να μετεξελιχθεί σε μια αναρχοκομμουνιστική αγροτική κοινότητα. Ωστόσο, η πραγματικότητα θα τον διαψεύσει. Παρόλο που σε παραγωγικό επίπεδο ο συνεταιρισμός αποδείχθηκε αρκετά επιτυχημένος, τόσο ώστε να κερδίσει το ασημένιο μετάλλιο για την ποιότητα και την ποσότητα των γεωργικών προϊόντων που παρήγαγε στην Έκθεση του Παρισιού το 1889, ο Ρότσι δεν έμεινε ικανοποιημένος από το πείραμα. Αν και πραγματοποιήθηκε μια εκτεταμένη κολλεκτιβοποίηση σε πλαίσια αυτοδιαχείρισης, οι κοινωνικές σχέσεις στην καθημερινή ζωή των μελών παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό ίδιες με πριν. Οι αγρότες ήταν απρόθυμοι να υιοθετήσουν τις συνειδησιακές αλλαγές που ο ίδιος θεωρούσε απαραίτητες για την επίτευξη του αναρχικού κομμουνισμού. Το 1889, ο Ρότσι θα εγκαταλείψει τελικά απογοητευμένος τον συνεταιρισμό, ο οποίος θα συνεχίσει για ακόμα ένα χρόνο μέχρι την διάλυσή του.

Ο Ρότσι (όρθιος 1ος από δεξιά), ο Τζ. Μόρι και άλλα μέλη της Cittadella

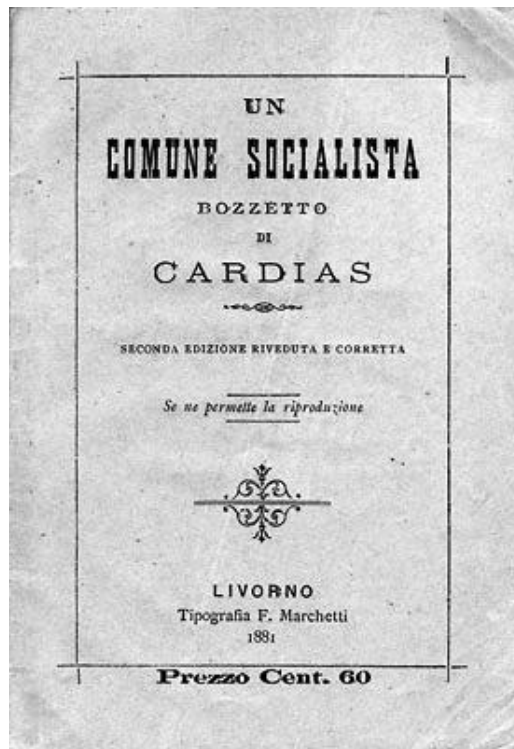
Έχοντας αφήσει πίσω του την εμπειρία της Cittadella, ο Ρότσι αποφασίζει να κάνει μια ακόμα προσπάθεια ξεκινώντας μια νέα πειραματική κοινότητα αυτή τη φορά στην μακρινή Λατινική Αμερική. Αυτή θα έπαιρνε, τελικώς, σάρκα και οστά στη Βραζιλία.

Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα η Βραζιλία διοικούνταν από τον αυτοκράτορα Πέδρο II, ο οποίος εμφορούνταν από προοδευτικές ιδέες και οποίος ήταν διαποτισμένος από το πνεύμα του Διαφωτισμού ενδιαφερόταν για τον εποικισμό της χώρας του από μετανάστες οι οποίοι θα

μπορούσαν να μπολιάσουν την Βραζιλία με τις «Νέες ιδέες». Αυτός εφάρμοσε νέα μοντέλα κοινωνικής οργάνωσης και αυτοδιοίκησης αντλώντας στοιχεία από αυτά που προπαγάνδιζαν οι κομμουνιστές και οι αναρχικοί της εποχής. Κατά τη διάρκεια ενός ταξιδιού του στην Ιταλία, ο Πέδρο, ο οποίος είχε διαβάσει το διήγημα *Un Comune Socialista*, προσκάλεσε τον Ρότσι να χρησιμοποιήσει ένα κομμάτι ακαλλιέργητης γης στη νότια Βραζιλία για να πραγματοποιήσει εκεί το πείραμά του.

Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί σε αυτό το σημείο ότι η συγκεκριμένη εκδοχή που θέλει τη γη όπου εγκαθιδρύθηκε η Cecilia να αποτελεί δωρεά του αυτοκράτορα δεν είναι καθολικά αποδεκτή από τους ερευνητές της ιστορίας της κοινότητας. Υπάρχουν ορισμένοι οι οποίοι ισχυρίζονται πως ο Τζ. Ρότσι ουδέποτε συναντήθηκε με τον Πέδρο και ότι αντιθέτως το κτήμα που χρησιμοποιήθηκε αγοράστηκε χάρη στην οικονομική συνεισφορά συντρόφων και υποστηρικτών.

Όποια κι αν είναι η αλήθεια, ο Ρότσι θα ξεκινήσει, τελικά, μαζί με πέντε ακόμα αναρχικούς από την Γένοβα, τον Φεβρουάριο του 1890 για να συστήσει την αποικία Cecilia, κοντά στην πόλη Παλμείρα, στην επαρχία Παρανά.

Δεύτερη έκδοση του διηγήματος *Un Comune Socialista*

Αντιδράσεις εντός του αναρχικού κινήματος

Η απόφαση του Τζ. Ρότσι να προχωρήσει στην ίδρυση της αποικίας στην Βραζιλία, προκάλεσε ποικίλες αντιδράσεις και αμφιθυμικά αισθήματα στο αναρχικό κίνημα της εποχής. Ορισμένοι σύντροφοί του παρόλο που δεν συμμερίζονταν τις απόψεις του, αναγνώριζαν την αφοσίωση και την στράτευσή του στο ιδανικό του αναρχισμού. Άλλοι ωστόσο, και κυρίως αυτοί που συμμετείχαν στο συνέδριο του Carolago το 1891, απέρριπταν εξ' ολοκλήρου παρόμοια εγχειρήματα ασκώντας σε αυτά έντονη κριτική καθώς τα αντιλαμβάνονταν ως βαλβίδα αποσυμπίεσης της κοινωνικής οργής εξ αιτίας των συνθηκών φτώχειας και εξαθλίωσης που μάστιζαν το προλεταριάτο της εποχής. Ο Ε. Μαλατέστα μάλιστα καταδικάζει το εγχείρημα όχι μόνο γιατί αποδυναμώνει το κίνημα από αγωνιστές αλλά και γιατί θεωρεί ότι :

«...προσφέρει στους καταπιεσμένους τη μάταιη ελπίδα να χειραφετηθούν χωρίς ν' αναγκαστούν να επαναστατήσουν».

Ενώ σε άλλο σημείο ο ίδιος χαρακτηρίζει την πλαιοσίωση του εγχειρήματος λιποταξία από τον ταξικό-κοινωνικό πόλεμο. Χαρακτηριστικά αναφέρει:

«Όταν η πείνα μαστίζει το προλεταριάτο και η επανάσταση παρουσιάζεται σαν ένα δίλημμα ζωής ή θανάτου μπροστά στην ανθρωπότητα, το ν' αναιρέσεις τη δική σου προσφορά είναι μια πράξη μικρόψυχη. Μου φαίνεται ότι σήμερα αυτοί που φεύγουν, λιποτακτούν μπροστά στον εχθρό τη στιγμή της συμπλοκής».

Ωστόσο, ο Ρότσι (μέσω του απολογισμού του εγχειρήματος που συνέταξε το 1893) απορρίπτει τις κατηγορίες του Μαλατέστα περί λιποταξίας, καθώς όπως αναφέρει οι άποικοι της Cecilia:

«δεν ανήκαν σε κανέναν στρατό γιατί ποτέ δεν θα αναγνωρίσουν αρχηγούς και πειθαρχίες».

4 χρόνια Έρωτα και Αναρχίας

Η ιστορία της Cecilia ξεκινά τον Μάρτη του 1890, με την άφιξη των πρώτων αποίκων στην περιοχή που τελικά θα εγκατασταθούν. Σε σύντομο χρονικό διάστημα η εργασία τους θα αρχίσει να μεταμορφώνει την αρχική ερημική έκταση, σε μια βιώσιμη και λειτουργική κοινότητα. Το παράλληγμα στο οποίο αρχικά μένουν οι άποικοι βελτιώνεται, επεκτείνεται και αργότερα χτίζονται και άλλα. Η υποδομή της κοινότητας, μετά από λίγο καιρό, αποτελείται από μερικές δεκάδες ξύλινα κτίρια, τα οποία περιελάμβαναν αποθήκες, συλλογική κουζίνα και τραπεζαρία, υπαίθριους πάγκους και σπίτια. Φτιάχνεται ένας κήπος, φυτεύεται ένα αμπέλι, αγοράζονται ζώα και σκάβεται το έδαφος για να καλλιεργηθεί μανιόκα.

Σε λιγότερο από ένα χρόνο, ο πληθυσμός της κοινότητας, αποτελούμενος κυρίως από άνδρες, θα ανέλθει περίπου στα 250 άτομα. Οι συνθήκες ωστόσο στις οποίες έπρεπε να προσαρμοστούν οι κάτοικοι της κοινότητας, κάθε άλλο παρά ιδυλλιακές ήταν. Ο Τζιοβάννι Ρότσι μέσα από την προσωπική του αλληλογραφία αλλά και την αρθρογραφία του στον Τύπο της εποχής, μας πληροφορεί με γλαφυρό και αυτοσαρκαστικό συχνά τρόπο σχετικά με την καθημερινότητα μέσα στην κοινότητα:

«μπορεί η μονοτονία να κυριαρχεί, η δουλειά να είναι σκληρή, τα γεύματα λιτά και τα σκεπάσματα λίγα, αλλά εκτός από τη συζυγική ζήλια του μοναδικού έγγαμου άνδρα της κοινότητας απέναντι στη σύντροφό του, όλα βαίνουν ικανοποιητικά, αφού όλοι είναι υγιείς, ορεξάτοι και καλοπροαίρετοι».

Στην έλλειψη τροφίμων και υλικών πόρων και τη σκληρή δουλειά, θα προστεθεί ένα εξωτερικό γεγονός κομβικής σημασίας, για την κοινότητα, το οποίο θα επιτείνει το κλίμα μιζέριας και απογοήτευσης που φαίνεται να κερδίζει έδαφος. Η νεοσυσταθής από το 1889 «Δημοκρατία των Ηνωμένων Πολιτειών της Βραζιλίας», ακύρωσε την παραχώρηση του

αυτοκράτορα. Κατά συνέπεια, οι άποικοι ήταν αναγκασμένοι να αγοράσουν την έκταση εάν ήθελαν να συνεχίσουν να τη χρησιμοποιούν. Αυτή η εξέλιξη ανάγκασε αρκετούς από τους αποίκους, προκειμένου να εξοικονομήσουν χρήματα για την εξαγορά, να εργαστούν στα κρατικά έργα κατασκευής δρόμων.

Την ίδια εποχή (1891) ο Ρότσι επιστρέφει στην Ιταλία, αφενός για να προπαγανδίσει περαιτέρω το εγχείρημα και αφετέρου για να προσελκύσει νέους αποίκους. Οι νέοι άποικοι τελικά φτάνουν το ίδιο έτος στην Cecilia, μαζί με εργαλεία, σπόρους και απαραίτητα γεωργικά σύνεργα, με αποτέλεσμα ο αριθμός των κατοίκων να φτάσει περίπου τα 300 άτομα.

Ωστόσο, η αύξηση του αριθμού των αποίκων όχι μόνο δεν βελτιώνει την κατάσταση αλλά σύμφωνα με τα λόγια του ίδιου του Ρότσι, μάλλον δυσχεραίνει τα πράγματα:

«Αυτή η απρόσμενη συσσώρευση κόσμου υπήρξε καταστροφική. Πολλοί από αυτούς τους νέους αποίκους ήταν ακατάλληλοι γι' αυτή την κακοτράχαλη ζωή. Οι περισσότεροι ήταν βιομηχανικοί εργάτες που, φυσικά, στην αποικία δεν έβρισκαν τα εργαλεία της δουλειάς τους ούτε τις αναγκαίες πρώτες ύλες για να κάνουν κάτι επωφελές. Μερικοί πάλι δεν ήταν συνηθισμένοι ούτε στην ελάχιστη φιλοπονία. Από την άλλη πλευρά, τα μέσα επιβίωσης ήταν απολύτως ανεπαρκή για ένα σύνολο κατοίκων αναλογικά πολυάριθμο. Αναγκάζονταν να μένουν στοιβαγμένοι σε μια μεγάλη παράγκα. Η τροφή έφτανε με πίστωση από τους καταστηματαρχές της κοντινής Παλμέρα, εγγυημένη από την οφειλή της κυβέρνησης προς τους αποίκους που κάθε μέρα δούλευαν στα έργα διάνοιξης των δρόμων. Ωστόσο, λίγο εξαιτίας της πενιχρότητας των προμηθειών από πλευράς καταστηματαρχών, λίγο εξαιτίας του επίμονα βροχερού καιρού που εμπόδιζε την τροφοδοσία, λίγο από την διαχειριστική ανικανότητα όποιου είχε αναλάβει να επιβλέπει τις προμήθειες, αλλά κατά κύριο λόγο εξαιτίας της αδιαφορίας της πλειοψηφίας, άλλοτε ξεμέναμε από τρόφιμα ενώ άλλοτε παρουσιαζόταν έλλειψη σ' ένα είδος ή αφθονία σε ένα άλλο».

Παρά το γεγονός ωστόσο ότι οι στερήσεις είναι πολλές και τα προβλήματα αρχίζουν και διαφαίνονται πιο έντονα οι άποικοι συνεχίζουν να πιστεύουν ατενίζοντας την μαυροκόκκινη σημαία του οικισμού ότι «μπορούν να ζήσουν με λίγη πολέντα και λίγα ιδανικά».

Παράλληλα, και δεδομένου ότι οι άποικοι πλέον έχουν αυξηθεί προκύπτει και η αναγκαιότητα εξεύρεσης τρόπων και δομών λήψης αποφάσεων. Σε αυτό το σημείο αποφασίζεται η καθιέρωση μίας μορφής ψηφοφορίας (μέτρο το οποίο ο Ρότσι χαρακτηρίζει γελοίο) αλλά παράλληλα ανακύπτουν και νέα προβλήματα, καθώς η ανέχεια και οι δυσκολίες της καθημερινότητας μιας ζωής με στερήσεις εκδηλώνεται έντονα υπό τη μορφή διαγκωνισμών και φιλονικίας στις γενικές συνελεύσεις.

Η αντίθεση αυτή εκδηλώνεται κυρίως ανάμεσα στους πρώτους αποίκους και σε αυτούς που ήρθαν σε δεύτερη φάση το 1891. Η κατάσταση και οι ρήξεις φτάνουν σε οριακό σημείο και οδηγεί στη διάλυση της αποικίας με κάποιους αποίκους να επιχειρούν ακόμα και να οικειοποιηθούν κάποια ζώα. Η θέση του Ρότσι ωστόσο είναι ξεκάθαρη ως προς τα αίτια που οδήγησαν στη διάλυση καθώς θεωρεί ότι για τις διαλυτικές αυτές τάσεις ευθύνονται τα

συγκεκριμένα άτομα που πλαισίωσαν το εγχείρημα και όχι η μορφή και η δομή του εγχειρήματος καθ' εαυτού. Στο πλαίσιο αυτό ο ίδιος όταν επιστρέφει στη Βραζιλία το 1891 επιχειρεί να ανασυγκροτήσει την διαλυμένη Cecilia (μέσω δομικής ανασύστασης της κοινότητας και εντατικοποίησης της εργασίας) με τη συνδρομή ορισμένων πρώην αποίκων.

Αναφορικά με την μορφή οργάνωσης της αποικίας οι άποικοι ακολουθούν τον ελευθεριακό σοσιαλισμό και τις αναρχικές αξίες παρά τα όποια προβλήματα, τις ιδιαιτερότητες κάθε ατόμου και το διαφορετικό υπόβαθρο από το οποίο προέρχονταν ο κάθε άποικος. Ο Ρότσι δίνει μια περιγραφή του πνεύματος που επικρατούσε εντός της κοινότητας:

«Η οργάνωση αυτής της ομάδας ήταν εντούτοις πάντοτε κομμουνιστική, αλλά ταυτόχρονα αληθινά και ανοιχτά αναρχική. Φρόντισαν σχολαστικά ώστε να μην αναλαμβάνει κανείς την αντιπροσώπευση της ομάδας απέναντι στους προμηθευτές, γι' αυτό όλοι θέλησαν να είναι γνωστοί και ισότιμα υπεύθυνοι. Αντιπάλεψαν με όλες τους τις δυνάμεις τις ατομικές προσπάθειες για αύξηση επιρροής στο εσωτερικό της ομάδας. Και γι' αυτό ονόματα όπως αυτό του διαχειριστή, του διευθυντή, του ιδιοκτήτη, τομείς δράσης στην αστική κοινωνία – γίνονται υβριστικά επίθετα για την αναρχική ομάδα, οπότε και ο καθένας απέφευγε να απολαμβάνει την μομφή τους. Σαν μια φυσική αντίδραση απέναντι στον στείρο και καταστροφικό φορμαλισμό της περασμένης περιόδου, η ομάδα θέλησε να είναι απολύτως ανοργάνωτη. Κανένας όρος, ούτε προφορικός ούτε γραπτός, δεν καθιερώθηκε. Κανένας διακανονισμός, κανένα ωράριο, καμία κοινωνική επιταγή, καμία διάκριση εξουσιών, καμία πάγια νόρμα στη ζωή ή στη δουλειά. Η φωνή ενός οποιουδήποτε έδινε το εγερτήριο και στους άλλους. Οι τεχνικές αναγκαιότητες στη δουλειά, προφανείς σε όλους, μας καλούσαν στο έργο, άλλοτε χωρισμένους, άλλοτε ενωμένους, η πείνα μας καλούσε στο φαγητό, ο ύπνος στην ξεκούραση».

Σε άλλο σημείο επίσης αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Η ζωή μας ήταν γεμάτη από θορυβώδη χαρά και από συστηματικό πνεύμα αντιλογίας που, πάνω στη δουλειά, μας έκανε να χάνουμε πολύ χρόνο σε συζητήσεις χωρίς τέλος αλλά το βράδυ έδινε στις συγκεντρώσεις μας τον χαρακτήρα της επαναστατικής λέσχης, γι' αυτό και η φασαρία από τις συνηθισμένες μας κουβέντες ακουγόταν σε απόσταση ενός χιλιομέτρου από το κλειστό σπίτι».

Παρά τις αισιόδοξες ωστόσο προσεγγίσεις του εμπνευστή του εγχειρήματος τα προβλήματα συνέχιζαν να υφίστανται εξαιτίας, αφενός του γεγονότος ότι ο αριθμός των αποίκων δεν ήταν σταθερός, γεγονός που δημιουργούσε προβλήματα εσωτερικής συνοχής, αφετέρου λόγω της εκ των πραγμάτων αγαμίας (καθώς η πλειοψηφία των αποίκων ήταν άνδρες). Στην προσωπική του αλληλογραφία ο Ρότσι εντοπίζει και επισημαίνει προβληματικές λογικές και εξουσιαστικά κατάλοιπα μερίδας αποίκων οι οποίοι είναι καχύποπτοι και εγωιστές ως προς την απόδοση και την εργασία των άλλων με αποτέλεσμα να εγκαθιδρυθεί άτυπα μία μορφή ελέγχου και εποπτείας της απόδοσης κάθε άποικου. Η ζωή στην αποικία μετατρέπεται έτσι σε μία ψυχοφθόρα διαδικασία γενικευμένης εποπτείας και φόβου μέσω ενός άτυπου ελέγχου του ενός προς τον άλλον, γεγονός που επιτείνει τις εντάσεις.

Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναφερθεί το ότι οι αντιθέσεις αυτές ποτέ δεν έφτασαν στα άκρα. Ο Ρότσι είναι απόλυτα κατηγορηματικός ως προς αυτό:

«Πάντως, ανάμεσα στις τόσες σκληρές και ηχηρές λέξεις, ούτε μια γροθιά δεν δόθηκε ποτέ, κάτι τέτοιο θα μας ντρόπιαζε και θα μας σπίλωνε σαν μια πράξη άκρως επαισχυντη».

Ακόμα και υπό αυτά τα δεδομένα και στα τέλη πλέον του 1892 ο Ρότσι επιχειρεί μέσω αρθρογραφίας στον ιταλικό τύπο της εποχής να προπαγανδίσει το εγχείρημα και να προσελκύσει νέους αποίκους. Στα άρθρα του όμως δεν προσπαθεί να εξωραϊσεί τη ζωή στην κοινότητα αλλά προειδοποιεί τους πιθανούς νέους αποίκους ότι η ζωή στην Cecilia απαιτεί σκληρή εργασία και πολλές θυσίες.

Την ίδια χρονική περίοδο η Cecilia μπαίνει στο στόχαστρο της καταστολής των αρχών της Βραζιλίας, καθώς η κοινότητα θεωρείται υπεύθυνη για την υποκίνησης εξέγερσης μεταναστών στην ευρύτερη περιοχή:

Στα 1893 ο Ρότσι εγκαταλείπει την Cecilia, έχοντας ήδη συντάξει το απολογιστικό κείμενο και τα συμπεράσματά του. Παρόλο που η απογοήτευσή του είναι εμφανής σε αρκετά σημεία, η κριτική του για τις προβληματικές του εγχειρήματος επικεντρώνεται στην αναπόφευκτη βραδύτητα αξιακής και συνειδησιακής αλλαγής της νοοτροπίας και της συμπεριφοράς των αποίκων, η οποία κατά τον Ρότσι ήταν εκ των ουκ άνευ προϋπόθεση για την αποφυγή των προβλημάτων. Σχετικά με αυτή την αναγκαία αλλαγή στις συνειδήσεις και την δυσκολία του να επιτευχθεί αυτή από την μια μέρα στην άλλη, τονίζει:

«Όλες αυτές τις αξίες που μας μετέδωσαν οι πρόγονοί μας γεννώντας μας και ανατρέφοντάς μας και που εμείς έπρεπε να τις εφαρμόζουμε ενεργά στον αγώνα της ζωής, δεν μπορούσαμε να τις αποβάλλουμε από τα σύνορα της Cecilia σαν βρώμικο κουρέλι. Το χτένι και το καυτό νερό μας ελευθερώνουν αμέσως από τα παράσιτα, αλλά ενάντια στις προκαταλήψεις, ενάντια στις ηθικές στρεβλώσεις δεν υπάρχει θεραπεία πέρα από την αργή και συνεχή δράση ενός κοινωνικού περιβάλλοντος ηθικά υγιούς, όπως αναμφισβήτητα είναι το δικό μας».

Και χωρίς διάθεση ωραιοποίησης ή απόδοσης ελαφρυντικών προς τον ίδιο και τους συντρόφους του, παραδέχεται:

«Δεν συνεπάγεται βέβαια από αυτό ότι εμείς στη Cecilia είμαστε τέρατα διαφθοράς, όχι βέβαια, αλλά δεν είμαστε ούτε άγγελοι πραότητας. Στην κουζίνα θα βρείτε ανάμεσα στις γυναίκες την πλεονεξία, τη ζηλοφθονία, την αλαζονική περηφάνια, τα κουτσομπολιά. Στα χωράφια λίγο από ξεροκεφαλιά και λίγο από κακεντρέχεια θα βρείτε όσους κοντράρουν εκείνους που δεν έχουν θέληση για δουλειά. Στα εργαστήρια κάποιο επεισόδιο διαμάχης, στις οικογένειες μεγάλη οικιακή φιλαντία, σε όλους κάποιο πνεύμα δυσαρέσκειας, καχυποψίας, ετοιμοπόλεμης κατάστασης. Από καιρό σε καιρό ένα παράπονο, μια μομφή, μια κατηγορία, συμπάθειες και αντιπάθειες, τάσεις μεροληπτικής υποστήριξης».

Ο Ρότσι στην προσπάθειά του να εξάγει γενικότερα συμπεράσματα εντοπίζει τις αιτίες των παραπάνω παθογενειών, αναφέροντας:

Η αφορμή για πολλές από αυτές τις δυστροπίες βρίσκεται μέσα στη μιζέρια, ενάντια στην οποία πρέπει ακόμα να παλέψουμε, καθώς και στην υλική ανέχεια, που πρέπει ακόμα να υπομείνουμε. Πέρα, όμως από αυτές τις αφορμές θα παραμείνουν ακόμη οι δυο αληθινές αιτίες, ενδόμυχες αλλά για καλή μας τύχη πρόσκαιρες: πρώτον, οι αποκτημένες συνήθειες μέσα σε μια κοινωνία απολύτως εχθρική προς την δική μας, τις οποίες έχω ήδη αναφέρει και δεύτερον, η ζωή της οικογένειας, η οποία και είναι η πιο γόνιμη τροφός εγωισμών και αντιζηλιών».

Οι λόγοι για τους οποίους τερματίστηκε το πείραμα της Cecilia ήταν πολλοί και διαφορετικοί. Πρώτα απ' όλα ήταν η υλική σπάνη που τη χαρακτήριζε με αποτέλεσμα την ύπαρξη ενός κλίματος μιζέριας και απογοήτευσης. Δεύτερον, η εχθρότητα μιας γειτονικής κοινότητας Πολωνών μεταναστών, η οποία ήταν έντονα καθολική σε συνδυασμό με την στενή επιτήρηση του κράτους. Όλοι αυτοί για τους δικούς τους λόγους δεν έβλεπαν με καθόλου καλό μάτι τις ιδέες που πρέσβευαν οι κάτοικοι της Cecilia, περί αθεϊσμού, ελεύθερου έρωτα, αντικρατισμού, και ιδίως την προσπάθειά τους να διαδώσουν αυτές τις ιδέες και εκτός των ορίων της κοινότητας παίρνοντας εν τέλει μέτρα με στόχο τον εξωστρακισμό των αναρχικών αποίκων. Τέλος, οι ασθένειες που προκαλούνταν από την αδυναμία εφαρμογής των αναγκαίων συνθηκών υγιεινής και την έλλειψη υγιεινής διατροφής, καθώς και, σίγουρα, τα διάφορα εσωτερικά προβλήματα που σχετίζονται με τα διαφορετικά επίπεδα πολιτικής συνειδητοποίησης των κατοίκων και κατ' επέκταση την ετοιμότητά τους να εφαρμόσουν στην καθημερινή τους ζωή τους διακυρηγμένους στόχους και ιδανικά της κοινότητας. Χαρακτηριστικό ήταν το παράδειγμα του ελεύθερου έρωτα που, αν και θεωρητικά υποστηρίζονταν από όλους, στην πράξη, προκαλούσε σε πολλούς φόβο ενώ δεν έλλειπαν και περιστατικά ζηλίας.

“Ένα ερωτικό επεισόδιο στην αποικία Cecilia”

Αν και ο Ρότσι είχε πλήρη επίγνωση όλων αυτών των προβλημάτων, στην πραγματικότητα δεν θεώρησε ποτέ την αποικία ως μια αποτυχία. Από την άλλη, ο ίδιος το είχε ήδη εγκαταλείψει ένα χρόνο πριν από το τέλος του, δηλώνοντας ότι το πείραμα είχε επιτύχει, αλλά ότι, δεδομένων των πολυάριθμων υλικών δυσκολιών, θα ήταν άωφελο να συνεχιστεί. Κατά τη γνώμη του, μια αναρχική ζωή ήταν τόσο εφικτή όσο και επιθυμητή, αλλά η ανθρωπότητα δεν ήταν ακόμη έτοιμη για αυτό, καθώς ήταν πολύ συνδεδεμένη με τα εγωιστικά και ανταγωνιστικά αισθήματα που γενιές αστικής ζωής έχουν ενσταλάξει στην συμπεριφορά των ανθρώπων.

«Ένα πείραμα αυστηρά επιστημονικό...»

Η εποχή κατά την οποία λαμβάνει χώρα το εγχείρημα της Cecilia (τέλη 19^{ου} αιώνα), είναι μια εποχή που μια μεγάλη μερίδα των αναρχικών είναι σαφώς επηρεασμένη από το φιλοσοφικό/επιστημονικό ρεύμα του θετικισμού. Σύμφωνα με την θετικιστική και εμπειριστική θέαση του κόσμου, η επιστήμη είναι ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να ανακαλύψουμε την αλήθεια και να κατανοήσουμε τον κόσμο όσο το δυνατόν καλύτερα ούτως ώστε να καταφέρουμε να τον προβλέψουμε ή να τον ελέγξουμε. Η αφομοίωση της συγκεκριμένης θεώρησης από ορισμένους αναρχικούς και η προσπάθεια να την ενσωματώσουν στην κοινωνιολογία προς όφελος του αναρχισμού τους οδήγησε στην αποδοχή νομοτελειών και στην υποτίμηση της αξίας της βούλησης των ανθρώπων για αλλαγή. Οδηγήθηκαν στο σημείο να θεωρούν πως η πραγμάτωση της αναρχίας ήταν ένα στάδιο στην εξέλιξη της κοινωνίας το οποίο μπορούσε να προβλεφθεί και να προσδιοριστεί απλώς και μόνο εξετάζοντας την κοινωνία σύμφωνα με βάση την επιστημονική μέθοδο. Με τα λόγια του Κροπότκιν, του πιο γνωστού αναρχικού θιασώτη αυτού του ρεύματος σκέψης: *«η αναρχία δεν είναι παρά η επόμενη φάση της κοινωνικής εξέλιξης· δεν είναι πια θέμα πίστης, είναι θέμα επιστημονικής συζήτησης»*. Σύμφωνα με αυτή τη λογική αρκεί η επιστημονική μεθοδολογία για την επιβεβαίωση του εφικτού ή μη μιας απελευθερωμένης αναρχικής κοινωνίας. Ο ίδιος, αναφέρει αλλού, χαρακτηριστικά: *«Η μέθοδος έρευνας που χρησιμοποιεί ο αναρχισμός είναι εκείνη που εφαρμόζεται στις φυσικές επιστήμες. Αν φιλοδοξεί να είναι επιστημονικός κάθε συμπέρασμα στο οποίο καταλήγει θα πρέπει να ελέγχεται με τη μέθοδο με την οποία πρέπει να επαληθεύεται κάθε επιστημονικό συμπέρασμα»*.

Πιστός σε αυτήν ακριβώς την πνευματική κληρονομιά ο εμπνευστής της αποικίας, αναφέρει:

«...αυτό που μας προέτρεψε ήταν η αναγκαιότητα ή τουλάχιστον η ευκαιρία να εξετάσουμε πειραματικά και μ' αυτή την έννοια τις ανθρώπινες ικανότητες, ώστε να εφαρμόσουμε αργότερα την ακριβή γνώση μας στον προσδιορισμό των πιθανών κοινωνικών αλλαγών στο πεδίο της οικονομικής δραστηριότητας... Ορίστε λοιπόν που η δική μας πρόταση δεν ήταν ένας ουτοπικός πειραματισμός επί ενός ιδανικού, αλλά η πειραματική σπουδή –και όσο είναι δυνατό αυστηρά επιστημονική– των ανθρώπινων νοοτροπιών σε σχέση με τα προβλήματα που προκύπτουν απ' αυτές.

Ο ίδιος ο Ρότσι, ακόμα και μετά την εγκατάλειψη της αποικίας, ήταν βέβαιος ότι επιτέλεσε ένα γόνιμο έργο καθαρά επιστημονικού-πειραματικού χαρακτήρα. Έχοντας επομένως αυτή την πεποίθηση, ως εμπειριστής, ακολουθώντας τα βήματα του Γαλιλαίου, ο οποίος αφού *«ανακάλυψε τον ισοχρονισμό των μικρών ταλαντώσεων [...] δεν παρέμεινε κάθε μέρα να παρατηρεί την ταλάντωση μιας λάμπας στον καθεδρικό ναό της Πίζα»* είχε ήδη επαληθεύσει τις υποθέσεις του.

Επιπλέον, όπως διαφαίνεται από τα γραπτά του, ο ίδιος αντιλαμβανόταν την επιστημονική πλαισίωση του εγχειρήματος της Cecilia και ως ένα ισχυρό προπαγανδιστικό εργαλείο για την απόδειξη του εφικτού του αναρχικού ιδανικού.

«Το μοντέρνο σοσιαλιστικό κίνημα αντιπαραθέτει στο κράτος την αναρχία, αλλά το συντηρητικό προλεταριάτο απαντά ότι ο άνθρωπος δεν θα ήξερε πως να ζήσει τίμια αν ο νόμος δεν επικρεμόταν πάνω απ' αυτόν σαν μια μόνιμη διαταγή, σαν μια αιώνια απειλή. Από αυτό απορρέει το όφελος για την προπαγάνδα, με το να αναζητήσει, δηλαδή, κανείς πειραματικά την ελεύθερη συνθήκη μέσα στην οποία θα μπορούσαν να συνυπάρξουν οι άνθρωποι».

Και συνεχίζει επεξηγώντας και υπερασπίζοντας περαιτέρω την επιστημονική μέθοδο η οποία εφαρμόστηκε και στο πείραμα της Cecilia.

«Όποιος έχει κάποια εξοικείωση με τις μεθόδους των επιστημονικών ερευνών θα σκεφτεί ότι βάσει λίγων ατόμων δεν μπορούν να μελετηθούν οι ιδιότητες όλου του ανθρώπινου είδους ή με απλά λόγια, ό,τι ισχύει για λίγους δεν ισχύει πάντα για πολλούς. Αυτή η αμφιβολία απορρέει από την κοινότοπη σύγχυση που γεννιέται ανάμεσα στο φαινόμενο και στους νόμους που το ορίζουν. Η πειραματική μέθοδος εξετάζει τους νόμους και έπειτα τους εφαρμόζει για να εξηγήσει το φαινόμενο. Για να μελετήσει το ουράνιο τόξο, ο φυσικός δεν ανεβαίνει με το αερόστατο μέσα στα σύννεφα, αλλά παίρνει στο εργαστήριό του μια δέσμη ηλιακού φωτός και τη διασπά στην πρόσοψη ενός πρίσματος. Μελετά τον κεραυνό μέσα στον σπινθήρα μιας ηλεκτρικής μηχανής. Ορίζει τα χαρακτηριστικά ενός μόνο ατόμου. Μελετά τους μηχανισμούς της ζωής, οι οποίοι ερμηνεύονται σε χιλιάδες αντικείμενα με την λεπτομερή εξέταση ενός μόνο οργανισμού. Δείχνοντάς σας στην ανοιχτή ύπαιθρο μια καρδιά που πάλλεται από τους σπασμούς της αγωνίας, δεν σας λέει: «ορίστε η ζωή», παρά σας λέει: «ορίστε οι νόμοι που ορίζουν τα φαινόμενα της ζωής».

Παρομοίως, θελήσαμε να διερευνήσουμε τους νόμους που ορίζουν τα φαινόμενα της κοινωνικής ζωής. Για την αποστολή μας, για να ακριβολογήσουμε, θα αρκούσε το πείραμα εκείνο που θα εφαρμοζόταν σ' έναν μόνο άνθρωπο στην περίπτωση που αυτός θα είχε απαλλαγεί από: το κίνητρο του προσωπικού ενδιαφέροντος, την επιρροή της εξουσίας, την αρχή του νόμου».

Στο πλαίσιο αυτής της προσέγγισης ήδη από τον Απρίλιο του 1893, τρία χρόνια μετά την ίδρυση της αποικίας ο εμπνευστής της δεν είχε καμία αμφιβολία να δηλώσει ότι το πείραμα ήταν απολύτως επιτυχές. Ήταν σταθερά πεπεισμένος ότι είχε αποδείξει, παρά τις πολλές δυσκολίες, ότι η συνύπαρξη με βάση τις σοσιαλιστικές και αναρχικές αρχές ήταν όχι μόνο δυνατή, αλλά κυρίως επιθυμητή. Πίστευε ότι επιτέλους υπήρχε απτή και αδιάσειστη απόδειξη της εγκυρότητας των θεωριών αυτών που μέχρι τότε δεν είχαν εφαρμοστεί ποτέ παρά μόνο για πολύ μικρά χρονικά διαστήματα και με μικρό αριθμό συμμετεχόντων για τους σκοπούς μιας επιστημονικής μελέτης όπως αυτή που είχε ο ίδιος αναλάβει.

Η επιτυχία μιας αποτυχίας

Όταν η αποικία Cecilia -η σημαντικότερη προσπάθεια κοινοτικής συνύπαρξης αναρχικής μήτρας- ολοκλήρωνε τον κύκλο της στη Νότια Αμερική τον Απρίλιο του 1894, πληθώρα αγωνιστών κατηγορούσαν τον Τζιοβάνι Ρόσι για την ευθύνη ενός εγχειρήματος που είχε ήδη θεωρηθεί αποτυχημένο. Έντονη επίσης κριτική, όπως προαναφέρθηκε, είχε δεχθεί το εγχείρημά του πριν καν ακόμη το θέσει σε εφαρμογή από πολλούς εκπροσώπους του ιταλικού σοσιαλισμού και αναρχισμού, οι οποίοι το είχαν απορρίψει ως μια άχρηστη και ερασιτεχνική απόπειρα μοναστηριακού τύπου πραγμάτωση του ελευθεριακού σοσιαλισμού και κατ'επέκταση μια επιζήμια αφαίρεση δυνάμεων για την πραγματική επανάσταση.

Ωστόσο, παρόλο που αποτελεί κοινό τόπο η διαπίστωση ότι η αποικία της Cecilia απέτυχε να ευημερήσει υποκύπτοντας στους πολλαπλούς εσωτερικούς και εξωτερικούς περιορισμούς και πιέσεις που της κατέστησαν αδύνατο το να αναπτυχθεί, μια -κατά το δυνατόν- πιο αντικειμενική αξιολόγηση του εγχειρήματος οφείλει να εξετάσει την αποικία όχι μόνο στο πλαίσιο του βραχύβιου βίου της αλλά και μακροπρόθεσμα ως προς την πολιτική και συνειδησιακή κληρονομιά που άφησε στους μεταγενέστερους (τόσο εντός της Βραζιλίας όσο και σε ευρύτερο κινηματικό επίπεδο).

Στην πραγματικότητα, δεν μπορούμε να μην αναγνωρίσουμε πώς η Παρανά και ολόκληρη η Βραζιλία δέχθηκαν την επιρροή της Cecilia ακριβώς χάρη σε μια αναρχική συνείδηση στην οποία συνέβαλε η ελευθεριακή κοινότητα, αρχικά ως σύνολο, και στη συνέχεια μέσω της προσωπικής στράτευσης ορισμένων μελών της, η οποία σίγουρα είχε αδιαμφισβήτητη αξία.

Με τη διάλυση της αποικίας, μόνο λίγοι πήραν την απόφαση να επιστρέψουν στην Ιταλία. Οι περισσότεροι έμειναν στη Βραζιλία και εγκαταστάθηκαν κοντά στο εγκαταλελειμμένο χωριό: στην Παλμέιρα, στην πρωτεύουσα της πολιτείας Κουριτίμπα και σε ορισμένες περιπτώσεις εκτός Παρανά, ιδίως στο Σάο Πάολο. Σε αυτές τις πόλεις αφιερώθηκαν σε διαφορετικές εργασίες: από τις γεωργικές εργασίες - στην παραγωγή μελιού και κρασιού - μέχρι την εργασία σε εργοστάσια και κατασκευαστικές εταιρείες. Αν και δεν υπάρχει συστηματική προπαγάνδα των ιδανικών εκείνων που μέχρι λίγους μήνες νωρίτερα τους είχαν οδηγήσει να μοιραστούν μια από τις σημαντικότερες εμπειρίες στην ιστορία της αναρχίας, οι πρώην άποικοι δεν εγκατέλειψαν την πολιτική τους στράτευση και το όνειρο για μια κοινωνία απαλλαγμένη από τις κοινωνικές ανισότητες.

Στην Κουριτίμπα, το 1899, ο Egizio Cini, ο οποίος ήταν μέλος της αποικίας, ίδρυσε την εφημερίδα «*Il Diritto*» - ένα αναρχικό κομμουνιστικό περιοδικό - στους συνεργάτες και τους υποστηρικτές του οποίου περιλαμβάνονταν πολλά ονόματα Σεσιλιανής καταγωγής. Η «*O Despertar*», που ιδρύθηκε πέντε χρόνια αργότερα, βασίστηκε επίσης στη συνδρομή ορισμένων πρώην αποίκων, όπως και πολλές άλλες ελευθεριακές εφημερίδες και εκδόσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας στο γύρισμα του 19ου και του 20ού αιώνα. Το 1914, το περιοδικό «*A Vida*», αναφερόμενο στους βετεράνους της αποικίας Cecilia που είχαν εγκατασταθεί στο Πόρτο Αλέγκρε, στην πολιτεία Ρίο Γκράντε ντο Σουλ, μαρτυρούσε έτσι την επιρροή τους στην περιοχή αυτή:

«Ήταν αυτοί οι σύντροφοι που φύτεψαν τους πρώτους σπόρους της αναρχικής προπαγάνδας σε αυτή την πόλη. Οι δραστήριοι αυτοί άνδρες εντάχθηκαν τότε στο τοπικό εργατικό κίνημα και έκαναν αμέσως αισθητή τη δράση τους εκεί».

Αλλά το πιο σημαντικό επεισόδιο στο οποίο συμμετείχαν αρκετοί πρώην άποικοι και το οποίο αναδεικνύει τη σημαντική συμβολή τους στους αγώνες της Βραζιλίας για κοινωνική χειραφέτηση, είναι η γενική απεργία που παρέλυσε ολόκληρη την πρωτεύουσα της Βραζιλίας, το Σάο Πάολο, τον Ιούνιο του 1917.

Διαμαρτυρόμενοι για την εσκεμμένη αλλοίωση βασικών ειδών πρώτης ανάγκης που προορίζονταν για τους φτωχότερους ανθρώπους, για τους χαμηλούς μισθούς και για την αυξανόμενη ανεργία που προκλήθηκε από την αντικατάσταση της ανδρικής εργασίας με γυναίκες και παιδιά - που αμείβονταν με το 50% και το 10% αντίστοιχα αυτών που δίνονταν στους άνδρες - εκατό χιλιάδες εργάτες ξεχύθηκαν στους δρόμους της πόλης, κλείνοντας τις επιχειρήσεις για τέσσερις συνεχόμενες ημέρες μέχρι να επιτευχθεί κάποια συμφωνία. Μεταξύ των εμπνευστών και των ενεργών συμμετεχόντων σε αυτές τις εκδηλώσεις ήταν επίσης αρκετοί Ιταλοί αναρχικοί από την εμπειρία της διαλυμένης πλέον αποικίας Cecilia.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της αξιολόγησης του εγχειρήματος δεν μπορούμε να παραλείψουμε το ότι ο ίδιος ο Ρότσι έκρινε το εγχείρημα επιτυχημένο ως προς τις προθέσεις που είχε θέσει, παρά την προφανή αδυναμία της κοινότητας να επιβιώσει με όρους διασφάλισης ποιότητας ζωής τόσο για τον ίδιο τον εμπνευστή της όσο και για τους υπόλοιπους αποίκους.

Ο Ρότσι γνώριζε πολύ καλά ότι η διάλυση της αποικίας συνεπαγόταν τον αναπόφευκτο κίνδυνο να κατηγορηθεί από εκείνους που, με το πρόσχημα της μη συνέχειας του πειράματος, θα το εκμεταλλεύονταν για να καταγγείλουν την υποτιθέμενη αποτυχία του. Αλλά αυτό, σύμφωνα με τον ίδιο, θα συνέβαινε ακόμη και αν το πείραμα είχε συνεχιστεί περισσότερο, καθώς η απαξίωση αυτή της κοινότητας θεωρήθηκε αποτέλεσμα μιας άδικης παρανόησης των πραγματικών στόχων που είχε θέσει ο ίδιος και οι σύντροφοί του και οι οποίοι όπως πίστευε, τελικά είχαν επιτευχθεί.

Στο πλαίσιο αυτό, θέλησε να απαλλαγεί από την παρανόηση ότι οι στόχοι της Cecilia ήταν να βρει το καλύτερο δυνατό σύστημα συνύπαρξης και στη συνέχεια να το διαδώσει στο σύνολο της ανθρωπότητας, σαν να θεωρούσε ότι ήταν σε θέση να καθορίσει μια για πάντα και με απόλυτη βεβαιότητα τη σωστή κοινωνική τάξη που θα εφαρμοζόταν στην μελλοντική απελευθερωμένη κοινωνία:

«κάποιοι πίστευαν ότι ήρθαμε εδώ για να κατασκευάσουμε το υπόδειγμα, το δείγμα της μελλοντικής κοινωνίας, για να το παρουσιάσουμε τότε, με ή χωρίς δίπλωμα ευρεσιτεχνίας, στην ανθρωπότητα, ώστε μετά την κοινωνική επανάσταση να μην έχει παρά να παραγγείλει τη κατασκευή του σε μαζική κλίμακα».

Στόχος των αναρχικών αποίκων δεν ήταν να προκύψει ένα αποτέλεσμα από το πείραμα - είτε πρόκειται για μια συγκεκριμένη κοινωνική οργάνωση είτε για κάτι άλλο - αλλά το ίδιο το πείραμα: στόχος του ήταν να μελετήσει και να αποδείξει τις ανθρώπινες ικανότητες, να κατανοήσει το σχεσιακό δυναμικό και τις κοινωνικές δυνατότητές τους. Υπό αυτή την έννοια, το έργο τους θα πρέπει να θεωρηθεί ως μια ανθρωπολογική μελέτη της ίδιας της φύσης του ανθρώπου, μια έρευνα σε βάθος που, αν και αστοχεί ως προς την αφελή και αλόγιστη υιοθέτηση της επιστημονικότητας, στοχεύει σε μια σοβαρή κατανόηση των ανθρώπινων ενστίκτων, η οποία σίγουρα δεν αποτελεί αυτοσκοπό, αλλά συμμετέχει σε εκείνη την προσπάθεια που συνίσταται στην προσπάθεια για την οικοδόμηση μιας καλύτερης κοινωνίας.

«[...] δεν ήρθαμε να κατασκευάσουμε το υποδειγματικό μοντέλο. [...] Δεν ήρθαμε για να βιώσουμε την αναρχία, ούτε για να επιχειρήσουμε τη μικρογραφία της νέας κοινωνίας. [...] Καμία από αυτές τις προθέσεις δεν ήταν και δεν είναι δική μας».

Και τα προβλήματα στα οποία αναφερόταν ο Rossi ήταν προφανώς εκείνα που αφορούσαν την πολιτική σφαίρα, η οποία εδώ νοείται με την πιο κυριολεκτική της έννοια ως ο χώρος στον οποίο πραγματοποιούνται οι κοινωνικές σχέσεις συνύπαρξης. Ειδικότερα, τα προβλήματα αυτά ήταν εκείνα που αναφέρονταν στο κράτος, έναν μηχανισμό:

«καταπιεστικό, απορροφητικό, παρεμβατικό- στις ιεραρχικές του τάξεις, στις τερατώδεις νομικές του διατάξεις, στο πλαίσιο των τιμωρητικών του ανομιών»

αλλά και στην ηθική που η ίδια η εξουσία και ο κρατισμός αναπαράγουν:

«... Οι αντικοινωνικές δυνάμεις, που αναπτύσσονται αναγκαστικά στο πλαίσιο της αστικής ζωής, είναι ακόμα ενεργές. Ενώ δεν είχαν ακόμα τον χρόνο ν' αναπτυχθούν και να παγιωθούν οι ηθικές δυνάμεις οι συσχετιζόμενες με την καινούργια κοινωνική ζωή. Σ' αυτή την αντίθεση ανάμεσα στις προσωπικές ικανότητες και το σχήμα της συλλογικής ζωής χρειάζεται να προσθέσουμε την ενοχλητική δράση της μιζέριας και την θανάσιμη δράση των συγγενικών σχέσεων.»

Από τη θέση αυτή επομένως προέκυψε για τον Ρότσι και τους συντρόφους του η αναγκαιότητα να:

«αναζητήσουμε πειραματικά πώς θα ζούσαν οι άνθρωποι, στην απλή βάση ειλικρινών συμφωνιών».

Τον Απρίλιο του 1893, λοιπόν, ο Ρότσι θεώρησε ότι το πείραμα είχε ολοκληρωθεί: η κοινωνικο-ανθρωπολογική του μελέτη είχε πραγματοποιηθεί, και, κατά τη γνώμη του, με αρκετή επιτυχία. Γι' αυτό ακόμη και μετά τη διάλυση της ελευθεριακής κοινότητας της Cecilia, ο ίδιος αντέκρουε σθεναρά την ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι το πείραμα είχε αποτύχει. Ακόμη και το 1917, περισσότερα από 20 χρόνια μετά επαναλάμβανε ότι:

«για μένα, που συμμετείχα στην αποικία, δεν ήταν φιάσκο».

Κατά την άποψη του Ρότσι, το ζήτημα έπρεπε να προσεγγιστεί με βάση δύο θεμελιώδεις πτυχές, οι οποίες αντιστοιχούσαν στους πραγματικούς στόχους του πειράματος: την επιστημονική πτυχή, η οποία τον ενδιέφερε περισσότερο, και, σε μικρότερο βαθμό, την προπαγανδιστική πτυχή. Όσον αφορά την πρώτη, έχει ήδη καταστεί σαφές ότι αυτός θεώρησε το πείραμα περισσότερο από ικανοποιητικό για τους σκοπούς της εμπειρικής επαλήθευσης των ανθρώπινων δυνατοτήτων κοινωνικοποίησης:

«Για μένα, η Cecilia δεν ήταν μια αποτυχία. Ήταν ένα πείραμα, πιστεύω, νέο στην ιστορία, το οποίο διήρκεσε αρκετά για να δοκιμαστεί η οργανική ιδέα της αναρχίας».

Όσον αφορά τη δεύτερη πτυχή, ωστόσο, πίστευε ότι η αποικία, ιδίως χάρη στις πολυάριθμες επαφές που είχε κάνει με τον ιταλικό και ξένο Τύπο, είχε διαδραματίσει έναν όχι αμελητέο ρόλο στη διάδοση των ελευθεριακών σοσιαλιστικών ιδεωδών και ότι επομένως, ούτε καν από αυτή την άποψη, δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί αποτυχία.

Εν πάση περιπτώσει, αν και σε όλες τις μαρτυρίες του σχετικά με τη Cecilia ο Rossi υποστήριζε πάντα ότι το πείραμα ήταν επιτυχημένο, αντικρούοντας την κατηγορία ότι έληξε όχι εξαιτίας παραγόντων που δεν είχαν σχέση με τη δύσκολη εσωτερική δυναμική, αλλά ακριβώς εξαιτίας αυτών, το γεγονός παραμένει ότι από τον Απρίλιο του 1894 -το μήνα κατά τον οποίο διαλύθηκε οριστικά η αποικία- φαίνεται να έχει αποσυρθεί στην ιδιωτική του ζωή και τα ίχνη του χάθηκαν για σχεδόν ένα χρόνο. Εγκαταλελειμμένος από τη σύντροφό του, κατέφυγε αρχικά στην Κουριτίμπα και στη συνέχεια, το 1896, στο Τακούαρι του Ρίο Γκράντε ντο Σουλ, όπου εργαζόταν ως διευθυντής ενός πειραματικού γεωργικού

σταθμού. Εδώ, στη μέση μιας πανέμορφης ερήμου, όπως τη χαρακτήριζε, περνούσε τις μέρες του σε απόλυτη μοναξιά, διαβρωμένος από την πίκρα που έβλεπε τα νεανικά του όνειρα να χάνονται στον αέρα, να εκμηδενίζονται μέρα με τη μέρα από τη μικροπρεπή απληστία των ανθρώπων, από τους αφελείς ανταγωνισμούς τους, από εκείνον τον αμβλύ εγωισμό και την ανόητη επιθυμία για εκδίκηση που απομακρύνει τα κοινά συμφέροντα των ανθρώπων για να τους περιχαρακώσει στον τυφλό και στείρο ατομισμό τους.

Στην πραγματικότητα, ενώ ο Ρότσι συνέχισε να υπερασπίζεται την επιτυχία του πειράματος, τουλάχιστον από επιστημονική άποψη, ως ανθρωπολογική μελέτη του κοινωνικού δυναμικού του ανθρώπου, δεν μπορούσε να μην αναγνωρίσει πώς το κομμουνιστικό σύστημα συνύπαρξης που βιώθηκε στην αποικία συνέβαλε στην αργή επιδείνωση της.

Επομένως, ο κομμουνισμός, σύμφωνα με τον Ρότσι, δεν έχει καμία πιθανότητα να υλοποιηθεί σε συνθήκες όπως αυτές, επειδή η ανθρωπότητα δεν είναι έτοιμη γι' αυτόν. Το κάλεσμα του Rossi είναι για μια συλλογική προσπάθεια που χωρίς προκαταλήψεις οποιουδήποτε είδους θα εμπλακεί στην αναζήτηση ενός νέου πρακτικού μοντέλου συνύπαρξης. Δεν αναλαμβάνει να υποδείξει τις ιδιότητές του, αλλά προτείνει τον πειραματισμό με νέες μορφές κοινωνικοποίησης, εναλλακτικές σε σχέση με τις μέχρι τώρα γνωστές, με μοναδικό στόχο τον κοινό στόχο της ελευθερίας.

«Δεν πιστεύω, βέβαια, ότι φέρνω την αλήθεια, δεν πάω τόσο μακριά. Σας προτείνω, αγαπητοί σύντροφοι, μια ιδέα που βρήκα έξω από το συνηθισμένο μονοπάτι. Σας την προτείνω για να σας ενθαρρύνω κι εσάς στην αναζήτησή σας, αντί να συνεχίσετε να ταξιδεύετε γύρω από την τελειοποίηση των σχεδίων του Όουεν, του Φουριέ, του Καμπέ ή του Μπέλαμι, γύρω από τα οποία κι εγώ δούλευα τόσο καιρό.»

Ας αναζητήσουμε μια πρακτική φόρμουλα που να ανταποκρίνεται πραγματικά στις προσδοκίες και τις ανάγκες όλων των εκμεταλλεζόμενων, όλων των καταπιεσμένων, όλων των ταλαιπωρημένων, και θα δείτε τι άλλη και πολύ μεγαλύτερη επιτυχία θα έχει η προπαγάνδα μας».

Η πρόταση και η ευχή του Ρότσι είναι για μια πολιτική και πνευματική ανοιχτότητα που είναι σε θέση να εγκολπώσει αρμονικά τις πιο διαφορετικές πεποιθήσεις, αποφεύγοντας ταυτόχρονα να αγιοποιήσει δογματικά κάποιες από αυτές σαν να ήταν αδιαμφισβήτητα κοινωνικά παραδείγματα. Επιπλέον, είναι η ίδια η αναρχία που το απαιτεί αυτό, μια πρακτική ελευθεριακή στάση, μια ιδεολογία σε κίνηση με τα λόγια του Ρότσι:

«το αναρχικό ιδεώδες είναι ανοιχτό σε όλες τις ιδέες, όλες τις τάσεις, όλες τις πρωτοβουλίες».

Ψηφιδωτό στον χώρο/μνημείο της αποικίας Cecilia

«Όχι στην ιεραρχία!

Ναι στην Ουτοπία!»

Τι έχει να προσφέρει η εμπειρία της Cecilia στους αγώνες του σήμερα;

Στην κατεύθυνση μιας προσπάθειας συνολικής πολιτικής αποτίμησης του εγχειρήματος της Cecilia και εξαγωγής συμπερασμάτων καταλήγουμε στο ότι η κοινότητα απέτυχε να εκπληρώσει σε απόλυτα ικανοποιητικό βαθμό τις ποικίλες στοχεύσεις που οι άποικοι είχαν θέσει. Δεδομένα, υπήρξε σχετικά βραχύβια και απέτυχε να διασφαλίσει στους αποίκους τους απαραίτητους υλικούς προς το (ευ) ζην πόρους, ενώ παράλληλα υπήρξαν ορισμένοι που αναπαρήγαγαν και εντός της κοινότητας τις αλλοτριωτικές εξουσιαστικές λογικές, νοοτροπίες και αξίες που επικρατούσαν και εκτός αποικίας. Μπορεί το εγχείρημα της Cecilia να μην κατάφερε να αποτελέσει ένα απτό ιστορικά και επιστημονικά τεκμηριωμένο παράδειγμα μίας βιώσιμης και λειτουργικής αναρχικής κοινότητας που αφενός θα διασφάλιζε όλα τα αναγκαία μέσα για την ευημερία των κατοίκων και αφετέρου θα εξάλειφε από τους κόλλους της κάθε κατάλοιπο εξουσίας, αυτό όμως δεν αποτελεί επιχείρημα για το ανέφικτο των αναρχικών ιδεών. Άλλωστε και ο ίδιος ο εμπνευστής της κοινότητας δεν έθεσε ποτέ μια τέτοια στόχευση, έχοντας πλήρη επίγνωση ότι για να καταστεί κάτι τέτοιο εφικτό θα απαιτούνταν ένας ριζικός μετασχηματισμός των κοινωνικοπολιτικών συνθηκών και η αλλαγή συνειδήσεων.

Η βελτίωση των οικονομικών και κοινωνικών συνθηκών που επιτυγχάνεται μέσω των κοινωνικών / ταξικών αγώνων βρίσκεται σε διαλεκτική σχέση με την μεταμόρφωση των ανθρώπων σε ηθικό και συνειδησιακό επίπεδο, επηρεάζοντας ταυτόχρονα το ένα το άλλο. Για να αλλάξουν οι συνειδήσεις πρέπει να αλλάξουν οι κοινωνικές συνθήκες και για να αλλάξουν οι κοινωνικές συνθήκες πρέπει να αλλάξουν οι άνθρωποι.

Συνεπώς, αν θέλουμε να καταφέρουμε να ανταποκριθούμε σε αυτόν τον διττό αγώνα - συνειδησιακό και υλικό- οφείλουμε αφενός να προσπαθούμε να κάνουμε καθημερινή πράξη και βίωμα τις σχέσεις και τα ιδανικά που προσβέουμε, αφετέρου να συνεχίζουμε να συμμετέχουμε στους κοινωνικούς αγώνες έχοντας την πεποίθηση πως η συνειδησιακή αλλαγή, στον βαθμό που θα απαιτούσε μια αναρχική κοινωνία θα είναι πάντα ανέφικτη όσο κυριαρχούν το κράτος, ο καπιταλισμός και η εξουσία σε κάθε της μορφή.

Ακόμα κι αν μια κοινότητα ανθρώπων διαβιούν μεταξύ τους με όρους οριζοντιότητας, αντιεξουσίας και κοινοκτημοσύνης (κάτι που ως πρακτική συνέβαινε και συμβαίνει) αν δεν καταστραφούν οι καταπιεστικοί μηχανισμοί ανελευθερίας, το κράτος και ο καπιταλισμός (χωρίς να αντικατασταθούν από άλλους εξουσιαστικούς μηχανισμούς) δεν θα είναι δυνατή η κοινωνική απελευθέρωση.

Ο αναχωρητισμός από το υπάρχον και η δημιουργία νησίδων ελευθερίας αποτελούν μεν προσωπικά ή συλλογικά αντιπαράδειγματα διαφορετικής οργάνωσης αλλά αν δεν τοποθετούνται στο πλαίσιο της ευρύτερης προοπτικής ρήξης με αυτό (μέσω της συμμετοχής στους κοινωνικούς και ταξικούς αγώνες) και τονίζοντας την αναγκαιότητα απελευθέρωσης όλων περιορίζονται στο να αποτελούν αμιγώς προσωπικές ή συλλογικές επιλογές

αποκομμένες ωστόσο από τα αναρχικά πολιτικά προτάγματα και την κοινωνικοαπελευθερωτική προοπτική.

Πέραν όμως της εξάλειψης των όρων οικονομικής και πολιτικής εκμετάλλευσης και καταπίεσης κρίνουμε αναγκαία και την αλλαγή και ριζοσπαστικοποίηση των συνειδήσεων, μόνο υπό αυτή την προϋπόθεση μπορούμε να διασφαλίσουμε ότι μια νέα εξουσία δεν θα διαδεχθεί την παλιά και το ότι θα εξαλειφθεί πέραν της οικονομικής και της πολιτικής εξουσίας και η κοινωνική εξουσία.

Γι' αυτό, κατ' εμάς απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγμάτωση της ατομικής και κοινωνικής απελευθέρωσης είναι μόνο η κοινωνική επανάσταση.

Το αναρχικό ιδεώδες, όπως πίστευε και ο Τζ. Ρότσι, είναι όχι μόνο εφικτό αλλά κυρίως επιθυμητό και δίκαιο. Και αυτό όχι γιατί μπορούμε να το αποδείξουμε επιστημονικά αλλά επειδή συνιστά την πιο ολοκληρωμένη προοπτική για την κοινωνική και ατομική χειραφέτηση, η οποία εναπόκειται πλήρως στην βούληση των ανθρώπων να χειραφετηθούν και απορρέει από την εγγενή ροπή τους προς την ελευθερία.

Συμπερασματικά, στο σήμερα, θεωρούμε απαραίτητο το να επιχειρούμε να οικοδομήσουμε τις σχέσεις και τις αξίες του κόσμου που ονειρευόμαστε. Προφανώς και κάθε μορφή απελευθερωμένου εδάφους στο υπάρχον έχει μια εκ των ων ουκ άνευ χρησιμότητα και είναι αναγκαία, καθώς αφενός λειτουργεί προεικονιστικά και αντανακλά τις ελευθεριακές αξίες, σχέσεις και διαδικασίες που οραματιζόμαστε και αφετέρου δημιουργεί πεδία ελευθερίας και ρήγματα εντός του κόσμου της εξουσίας. Ενώ παράλληλα, αποτελεί και ένα πεδίο ζύμωσης, συνάντησης και πειραματισμού ως προς τα πολιτικά μας εργαλεία.

Ωστόσο, δεν τρέφουμε καμία αυταπάτη ότι αυτά τα εγχειρήματα στα οποία συμμετέχουμε και στα οποία είμαστε δεδομένα αλληλέγγυοι/ες μπορούν μονομερώς να οδηγήσουν είτε στην ατομική είτε στην κοινωνική χειραφέτηση, γιατί στη δική μας λογική και αξιακό πλαίσιο όταν έστω και ένας άνθρωπος είναι ανελεύθερος κανένας δεν μπορεί να είναι ελεύθερος. Ακόμα όμως και σε επίπεδο συνειδησιακό και ανάπτυξης των κοινωνικών σχέσεων τα όρια είναι περιορισμένα από τη στιγμή που ό,τι δημιουργείται και αναπτύσσεται σε έναν κόσμο εξουσίας, αλλοτρίωσης και ανελευθερίας αναπόφευκτα θα φέρει και θα αναπαράγει κατάλοιπα του κόσμου στον οποίο έχει γεννηθεί και ενυπάρχει.

Στη βάση αυτή θεωρούμε ότι τα εγχειρήματα αυτά είναι μεν προπλάσματα της αλλαγής για την οποία αγωνιζόμαστε, αλλά σε καμία περίπτωση δεν είναι ικανά να οδηγήσουν μονομερώς στην ίδια την αλλαγή. Είναι με άλλα λόγια αναγκαία συνθήκη αλλά όχι επαρκής.

Για να εξαλείψουμε κάθε μορφή εξουσίας έχοντας ως εχέγγυο ότι δεν θα αντικατασταθεί από κάποια άλλη, μονόδρομο αποτελεί η κοινωνική επανάσταση, ως φυσικό αποτέλεσμα της συσσωρευμένης εμπειρίας αγώνων και της ριζοσπαστικοποίησης των συνειδήσεων των ανθρώπων που θα αρνηθούν να εξουσιάζονται και ταυτόχρονα θα αρνηθούν να εξουσιάζουν. Μια επανάσταση που δεν θα κατευθύνεται από οποιουδήποτε τύπου επαναστατική πρωτοπορία, κομματικό μηχανισμό ή επαγγελματίες της πολιτικής που θα επιδιώκουν την κατάληψη της εξουσίας, αλλά από ελεύθερους ανθρώπους που συνειδητά θα αρνηθούν να ζουν υπό τα εκμεταλλευτικά δεσμά κάθε οικονομικής ή πολιτικής εξουσίας

και συστήματος και θα αγωνιστούν για να ζήσουν σε έναν ακρατικό, αταξικό και ανεξούσιο νέο κόσμο. **Στον κόσμο της αναρχίας.**

Για την συγγραφή του συγκεκριμένου κειμένου χρησιμοποιήσαμε τις παρακάτω πηγές:

- Cecilia, Μια πειραματική αναρχική κοινότητα του 19ου αιώνα (Εντοπία, #13).
- «A verdadeira história da Colônia Cecília de Giovanni Rossi», Isabelle Felici (1998).
- «Giovanni Rossi and his anarchist Utopia in nineteenth century Brazil». Jose Antonio Vasconcelos (2016).
- «Giovanni Rossi e la colonia Cecilia: il successo di un presunto fallimento», Raúl Zecca Castel (2008).

Θεσσαλονίκη,
Οκτώβρης 2022